

Ranka Jeknić, asistentica
Pravnog fakulteta u Splitu

**Adolf Dragičević, Dražen Dragičević: DOBA KIBERKOMUNIZMA,
VISOKE TEHNOLOGIJE I DRUŠTVENE PROMJENE -
Golden marketing: Zagreb, 2003., 542 str.**

Knjiga Akademika Adolfa Dragičevića, umirovljenog profesora na kolegiju Politička ekonomija na Pravnom fakultetu u Zagrebu i njegovog sina dr. sc. Dražena Dragičevića, profesora na pravnom, socijalnom i upravnom studiju nastavnih kolegija Informatika i Statistika, rezultat je njihova dugogodišnjeg znanstvenog bavljenja modernim i postmodernim tehnološkim, informacionalističkim, ekonomskim, pravnim i društvenim razvojem. Koncipirana je u tri poglavlja s razrađenim potpoglavljima: 1. Materijalistički pristup modernoj i postmodernoj zbilji (33-121); 2. Revolucioniranje tehnologije, organizacije i ekonomije (157-282) i 3. Poticaji i otpori postmodernoj informacionalizaciji (311-449).

Autori znakovito započinju Predgovor knjige: "Stari svijet umire, a novi se rađa". Nestaje svijet zasnovan na tradicionalnoj agrarnoj i industrijskoj proizvodnji, kojeg nazivaju birokratskim, kolektivističkim društvom dvadesetog stoljeća. Bilo je društvo razdvojenih i suprotstavljenih, nejednakih i neravnopravnih, bogatih i siromašnih, podređenih i iskorištavanih... Na njegovim ruševinama izrasta "Novo doba", odnosno postmoderni društvu u razvoju. Za njega je karakteristično neprestano revolucioniranje visokih tehnologija, a posebno mikroelektronike, informatičke tehnologije, globalnih telekomunikacija i biotehnologije. U svijetu virtualnog zajedništva, globalnog mrežnog telekomunikacijskog povezivanja, elektroničkog poslovanja i ujedinjenja naroda, sve što je čovjekovom djelatnošću stvoreno, postat će zajedničko vlasništvo. Prema autorima, bit će to svijet univerzalno povezanih, istinski izjednačenih i potpuno ravnopravnih individuuma koji zajednički prisvajaju i koriste prirodu, proizvode rada i sve druge tekovine kulture i civilizacije. Tom najvažnijem i najtežem cilju postizanja jednakosti i ravnopravnosti, približavamo se ulaskom u postmoderni kibernetički prostor i njegovu virtualnu stvarnost, gdje se rađa i razvija globalni komunizam, svijet opće ujedinjenosti i univerzalnosti (8. str.). Kibernetički komunizam, skraćeno nazivaju kiberkomunizam.

Osnovni zadatak kojeg autori postavljaju je da propitivanjem teorije i zbilje pokušaju pokazati kako postmoderni razvoj čovječanstva vodi globalnom informacionalističkom zajedništvu ujedinjenih naroda i kako se u tom

zajedništvu rađa i razvija kiberkomunizam. Da bi se shvatila bit kiberkomunizma i postmodernog razvoja, parafrazirat ćemo neke njihove osnovne teze koje predstavljaju temelj znanstvenog materijalističkog pristupa modernoj i postmodernoj zbilji, bez čega je gotovo nemoguće shvatiti čitavo djelo u cjelini. Tek kritikom svega postojećeg, sustavnim promišljanjem zbilje i sasvim neopterećeni predrasudama možemo shvatiti i eventualno usvojiti pojmove globalnog informacionalizma, postmodernog kiberkomunizma i kozmičkog univerzalizma (156. str)

Prvo, u povijesti ljudskog roda nema ponavljanja, niti vraćanja unatrag. Autori nam prikazuju povijesni razvoj kroz shemu od pet razdoblja ili pet svjetova čovjekova prirodnog uspona (39. str.). To su: 1. tribalizam (traje oko sto tisuća godina, homo habilis); 2. agrarizam i industrijalizam (traje oko deset tisuća godina, homo sapiens); 3. socijalizam (kao prijelazno doba, od 1870.-1970.); 4. informacionalizam i komunizam (ta je budućnost već počela i trajat će oko tisuću godina, homo biotechnicus) i 5. samosvijest (buduće razdoblje novog odbrojavanja, homo cosmicus). Povijesni razvoj kojeg su autori prikazali, ključan je za razumijevanje prijelaza iz društvenog u zajedničko i modernog u postmoderno kao prirodnog uspona čovječanstva, utemeljenog na znanstveno-tehnološkom revolucioniranju. Socijalizam je prikazan kao prijelazno razdoblje koje traje do 1970. godine i tijekom kojeg se stvaraju materijalni i društveni preduvjeti za razvijanje jedinstvene globalne besklasne zajednice ujedinjenog čovječanstva (39. str.). Prema prikazu, četvrto razdoblje je već počelo. Ključni su mu pojmovi: genetika, informatika, globalizacija, samodjelatnost i znanstveno znanje, na temelju kojih će u petom razdoblju nastupiti telepatija, teleportacija, samoispunjenje i apsolutno znanje.

Drugo, započelo je novo razdoblje znanosti, okrenute budućnosti i promjenama koje ona donosi. U novom načinu proizvodnje primarne su znanstvene informacije i znanstveno znanje da se one iskoriste (45. str.). Promjenom materijalne osnove i njezine mrežne organizacije, stvoreni su novi odnosi proizvodnje društva. Ljudski mozak je sada najvažniji čimbenik proizvodnje, pa je i razvitak ljudskog resursa postao tako ključem ekspanzije i stvaranja bogatstva. Prema autorima, upravo tehnologija informacijske ere, vraća u čovjekov život davno izgubljeni ljudski element (49. str.). Informatička tehnologija je dakle, prirodna osnova na kojoj se odvija povijesni proces čovjekova razotuđenja, oslobođanja radničke klase i oslobođanja rada (49. str).

Treće, informatička tehnološko-ekonomska paradigma je materijalna osnova informacionalističkog društva. Preuzimaju Castellsovu terminologiju (Castells, M.: *Uspón umreženog društva*, Golden marketing, Zagreb, 2000.), razlikujući informacijsko društvo, s kojim počinje i nastavlja život ljudi, od informacionalističkog društva, kojeg vezuju za postmoderne visoke tehnologije. Materijalne proizvodne snage informacionalističkog društva jesu informatičke tehnologije, a njegov cjelovit ekonomski sustav je informacionalizam. Prema autorima, nova paradigma obuhvaća set tehnologija s područja mikroelektronike, kompjutora, telekomunikacija, optoelektronike i genetičkog inženjeringa. Njena

obilježja su: informacija kao njena sirovina; učinci njenih novih tehnologija se stalno šire; logika umrežavanja; temelji se na fleksibilnosti i peto je obilježje, približavanje specifičnih tehnologija u visokopovezani sustav (161. str.). Najvažniji sadržaji znanstveno-tehnološke revolucije su: automatizacija, kompjutorizacija, kibernetizacija, robotizacija i bionizacija (165. str.).

Cetvrto, Karl Marx je imao pravo kada je spoznao da budućnost sigurno donosi povratak svemu što je zajedničko i što je svima podjednako dostupno (245. str.). Započela je prema autorima i "proleterska revolucija, koja će osloboditi radničku klasu svih iskorištavanja i osloboditi rad svih podjela i otuđenja" (245. str.). U takvom razmišljanju, naravno nisu usamljeni. Sjetimo se samo velikog bestslera švedskih ekonomista pod naslovom *Funky business*, tiskanog na hrvatskom jeziku krajem 2002. god. U njemu se također jasno zagovaraju interesi radničke klase i komunizma, te predviđa skora pobjeda nad bitkom za oslobođenje radničke klase. To je omogućila promjena u samoj materijalnoj proizvodnji, kojom tehnologija prestaje biti važna, a njeno mjesto zauzimaju ljudi. Društvena moć prenosi se u informacijske kodove i ljudske umove, a ljudski mozak se, kao najvažniji resurs i čimbenik proizvodnje, ne može otuđiti. Zbog toga se proleterska revolucija konačno završava oslobađanjem radničke klase i nakon toga, oslobađanjem rada (246. str.).

Peto, prijelaz iz modernog u postmodernost društvo, znači prijelaz iz industrijskog u informacijsko društvo; iz centraliziranog u decentralizirano; iz društva kojim se rukovodi u novo, poduzetničko društvo; iz hijerarhije u umreženost; iz reprezentativne demokracije u demokraciju u kojoj se sudjeluje; iz stranačke politike u politiku zadataka; iz materijalne proizvodnje u proizvodnju znanja; iz vertikalnog u horizontalno društvo; iz društva od vrha do baze, u društvo od baze do vrha; iz obitelji kao temeljne jedinice društva u novo, u kojem je to pojedinac itd... (221. str.). Tri temeljne pretpostavke tog prijelaza su: ekspanzija znanosti, pripadnost globalizaciji (koju autori vide kao nezamjenjivo sredstvo zaoštavanja suprotnosti) i stvaralački život u kibernetičkom prostoru (353. str.). Prema autorima, važno je shvatiti da svijet postmodernog informacionalizma nije puki nastavak današnjeg razvoja čovječanstva, već potpuno nova i potpuno različita ljudska zajednica. U njoj će sve biti novo, od tehnologije i ekonomije, do društva, društvenog života i čovjeka uopće (496. str.).

U "Novom dobu", prema autorima najgore prolaze tranzicijske države, poput naše, kojima je predviđan razvoj, njihovim „povratkom u nekakav kapitalizam” (63. str.). U povijesti ljudskog razvoja nema ponavljanja, niti vraćanja unatrag. Posebnu pažnju kod čitatelja stoga izaziva strategija hrvatskog postmodernog revolucioniranja. U njoj autori jasno i nedvojbeno poručuju kako, kamo, kada i zašto. Prva pretpostavka njihove strategije je regionalizacija Hrvatske prema kriterijima i potrebama informacionalističkog društva. Optimalne su četiri velike regije, s po nešto više od milijun stanovnika, "koje će u međusobnoj mrežnoj povezanosti biti nosioci hrvatskog znanstvenog, informatičkog, biotehnološkog i telekomunikacijskog napredovanja" (466. str.). Imat će svoje znanstvene institute

u kojima će dominirati znanstveno znanje. Manjinskom demokracijom, znanstvenom znanju se osigurava vodstvo u svakom predstavničkom tijelu i u sveukupnom životu (468. str.). Predlažu autori i novu raspodjelu sredstava za znanost, na način da se za proučavanje prošlosti izdvaja 10 posto, sadašnjosti 20 posto, a budućnosti 70 posto angažiranih sredstava. Povezano je to dakako sa stavom autora da je potrebna temeljita promjena obrazovanja, koje je do sada bilo okrenuto prošlosti, a može biti korisno samo ako je okrenuto budućnosti (470. str.). Opet naglašavamo da je ta budućnost već počela, pa autori postavljaju razumljiv zadatak za što svestranijom i potpunijom informatizacijom hrvatskog društva (474. str.). U razvijenom kiberkomunizmu neće biti mjesta za one koji se nisu potvrdili kao proizvođači informatičkih tehnologija i informacijskih sredstava za globalno komuniciranje. Da bi Hrvatska postala jedno takvo razvijeno informacionalističko i kiberkomunističko društvo, treba prvo prijeći iz industrijalizma u informacionalizam. To je glavni cilj postmodernog napredovanja. U okviru toga važne su i posebne strategije, i to: postmodernog znanstvenog razvoja, razvoja obrazovanja učenjem od budućnosti, permanenentnog tehnološkog i biotehnološkog revolucioniranja, univerzalnog telekomunikacijskog umrežavanja i društvenog demokratskog razvoja (478. str.). Prema autorima "Hrvatska se kao i druge tranzicijske zemlje, nalazi pred sudbinosnim izborom: ostati u zagrljaju ostarjelih nepismenih generacija i odumrijeti skupa s njima ili se prepustiti vodstvu informatički pismenih mladih naraštaja" (494. str.).

Već sam pogled na korice knjige, odnosno srp i čekić na naslovnici, ostavlja snažan dojam i daje jasnu poruku čitatelju. Kod nekih će naravno pobuditi predrasude. Poznati marksistički teoretičar političke ekonomije, i njegov sin, pripadaju redu onih autora koji angažirano i bezrezervno zastupaju i razrađuju Marxovu teoriju znanstvenog komunizma. Na njoj stvaraju svoju znanstvenu teoriju predviđanja budućnosti u obliku kiberkomunizma, koju bi trebali pročitati i upoznati svi koji su zainteresirani ili se bave društvenim razvojem. Bilo njegovim tehnološkim, ekonomskim, pravnim, sociološkim ili nekim drugim aspektima, pripadali oni političkoj orijentaciji ljevice, desnice, ili politici centra, prihvaćali afirmativni materijalistički svjetonazor, ili ne. Knjiga pred nama i svojim primjerom pokazuje nužnost sistemskog mišljenja i istraživanja znanosti okrenute budućnosti.